

Kulturna ruta Vijeća Europe: Sveti Martin, Europljanin, simbol dijeljenja, zajednička vrijednost

Antonija Zaradija Kiš

Od 1987. godine Vijeće Europe (Strasbourg) i Europski institut kulturnih itinerara Vijeća Europe (Luxembourg) promiču ideju kulturnih ruta, koje u putovanju kroz vrijeme i prostor pokazuju na koji način kulturna baština različitih europskih zemalja pridonosi oblikovanju zajedničke europske kulturne baštine. Među najstarijim rutama Europe jest i put sv. Martina biskupa iz Toursa, čiji naziv u cijelosti glasi: Europski kulturni itinerar Sveti Martin iz Toursa, Europljanin, simbol dijeljenja, zajednička vrijednost. Ova je kulturna ruta inaugurirana 2005. godine u francuskom gradu Toursu, gdje se nalazi grob sv. Martina.

Nakon inauguracije martinskoga kulturnoga itinerara ustanovljuju se Kulturni centri sv. Martina u raznim europskim zemljama: u Francuskoj (2), Italiji (3) te po jedan u Mađarskoj, Hrvatskoj, Sloveniji, Austriji, Nizozemskoj, Njemačkoj, Belgiji, Slovačkoj, Luksemburgu, Poljskoj. Centri su ujedinjeni u Europsku federaciju Kulturnog centra sv. Martin (FECCSTM) sa sjedištem u gradu Toursu.

Rad svih centara temelji se na Povelji Kulturnog centara sv. Martina iz 2008. godine, a djelovanje im je usmjereno ponajprije na očuvanje, revalorizaciju i promociju martinske baštine u kontekstu kulturnoga turizma i povezivanju sa gospodarstvom, znanosti, obrazovanjem i umjetnost. Kulturna ruta promovira građansko dijeljenje, inovativan koncept u svrhu očuvanju čovječanstva koji nadilazi bilo kakve podjele kad je riječ o zajedničkim resursima, znanju, kulturi i drugim vrijednostima. Posebice se djeluje na valorizaciju, zaštitu i opće pravo svakoga pojedinca na zajednička životna dobra kao što su čist zrak, čista vode, hrana,

prvo na obrazovanje, zdravstvenu zaštitu itd.

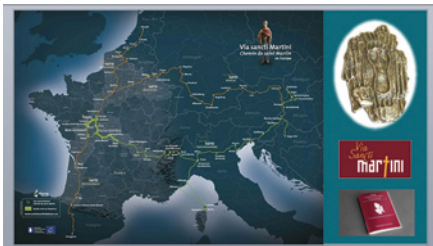
Razvijanje martinske rute realizira se putovima kojima se kretao sv. Martin tijekom svoje evanđeoske misije, a koji otkrivaju široku europsku duhovnu i kulturološku dimenziju aktualne rute. Od Mađarske, gdje je Martin rođen oko 316. godine u Sabariji (današnji Szombathely) i Italije, gdje se školovao za rimskoga vojnika u Paviji i gdje je prihvatio kršćanstvo, putovi su ga vodili do Francuske i Njemačke gdje se iskazao kao vojnik, ali ne mačem koji ubija već mačem kojim dijeli svoj plašt i ogrče siromaha u Amiensu te mačem kojim donosi mir među neprijateljima u Wormsu. Tijekom redovničkoga i dugog biskupskoga djelovanja u Toursu (nedaleko kojega je i umro 397. godine), Martin je u 4. stoljeću prolazio Europom, pronoseći ne samo evanđeosku misao, već ideju dijeljenja i tolerancije.

Put sv. Martina, *Via Sancti Martini*, stopama sveca nudi putovanje Europom koje je utemeljeno na četiri velike europske martinske rute. Prva spaja Szombathely (Mađarska), mjesto Martinova rođenja i Candes-Saint-Martin, selo nedaleko Toursa (Francuska) gdje je svetac umro, prolazeći kroz Paviju (Italija), mjesto Martinova odrastanja i školovanja i završavajući u Toursu u kojemu je Martin biskupovao i gdje se nalazi njegov grob. Druga martinska ruta vodi od Szombathelya do Toursa preko Trieria (Njemačke), grada u kojemu je Martin također boravio neko vrijeme. Ostale dvije rute povezuju gradove Utrecht (Nizozemska) i Saragossu (Španjolska) s Toursom (Francuska). Martinski kulturni itinerar prolazi kroz više od 10 europskih zemalja u dužini od preko 5.000 km.

Glavno obilježje *Via Sancti Martini* je Stopa sv. Martina, rad francuskoga kipara iz Toursa Michela Audiarda. Stopa se postavlja na sakralne ili kulturne objekte i do danas ih je postavljeno nekoliko stotina diljem Europe. *Via Sancti Martini* pješačka je i biciklistička ruta, koja se na nacionalnoj razini osmišljava u svakoj zemlji. Lokalni martinski put, kao i europski, ne spaja samo martinske lokalitete već promiče materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu na ruti, kao i njezine ekološke specifičnosti.

Iz Martinova životopisa kojega je sastavio Sulpicije Sever nije u potpunosti razvidno Martinovo kretanje aktualnim hrvatskim prostorom. No brojni martinski toponimi i raznoliki običaji svjedoče o drevnoj hrvatskoj tradiciji čašćenja ovoga sveca. Zbog toga je i Hrvatska uključena u martinsku kulturnu rutu kao najistočniji europski prostor na kojemu je opstala i još uvijek je živa tradicija slavljenja sv. Martina, poznatija kao Martinje. Od 2016. godine Hrvatska je članica tzv. Proširenog djelomičnog sporazuma o Kulturnim rutama (*Accord partiel élargi sur les Itinéraires culturels*).

U Hrvatskoj je do sada postavljeno 27 Stopa sv. Martina. One se nalaze u sljedećim mjestima i gradovima: Dugo Selo, Virje, Donje Selo (otok Šolta), Sumartin (otok Brač), Tar-Vabriga/Torre-Abrega, Velika Trnovitica, Vranjic, Lovčić, Šćitarjevo, Martijanec, Ližnjan, Mali Lošinj, Kalnik, Slani Potok (Gornja Stubica), Sveti Martin na Muri, Varaždinske Toplice, Donja Voća, Svinjarevci, Beli Manastir, Breznički Hum, Podstrana, Privlaka, Bošnjaci, Prkovi, Žrnovo (otok Korčula), Bojačno (Zagorska Sela), Kotišina (Makarska).

Kulturna ruta sv. Marina
(Izvor: FB stranica Kulturni centar
sv. Martin – Hrvatska)

Uz bogatu hrvatsku materijalnu martinsku baštinu naročito vrijedi istaknuti onu nematerijalnu, koja svojom raznolikošću i postojanošću zavrđuje iznimnu pozornost, ali i potrebu za sustavnijim istraživanjem. Ona je u lipnju 2019. godine pod nazivom Hrvatske tradicije slavljenja sv. Martina biskupa upisana u Registar kulturnih dobara RH – Lista zaštićenih kulturnih dobara (Z-7341).

Godine 2013. u okviru hrvatskoga predsjedanja Europskom mrežom kulturnih centara sv. Martina, današnjom Europskom federacijom, Kulturni centra sv. Martin – Hrvatska koji je u Zagrebu utemeljen 2006. godine, ugostio je u Zagrebu predstavnik ondašnjih 7 centara i organizirao znanstveni skup „Putovima europske nematerijalne baštine u 21. stoljeću: sveti Martin, simbol dijeljenja“. Zbornik radova sa skupa je objavljen 2016. godine povodom obilježavanja 1700. obljetnice Martinova rođenja.

Da bi se što bolje istaknulo ovo događanje i simbolički označilo pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji, osmišljen je prvi hrvatski itinerer sv. Martina čiju smo europsku pripadnost simbolički istaknuli kroz dvije osobe: Huberta Morela, Francuza, hodača i štovatelja sv. Martina te Božidara Dragišića, Hrvata, djelatnika u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, strastvena hodača, ljubitelja prirode, ljudi i neobičnih događanja, kakav je i bio susret dvojice martinskih hodočasnika na mostu na slovensko-hrvatskom prijelazu Hotiza na rijeci Muri. Hubert Morel je na ovaj put krenuo 1. kolovoza 2013. iz Lyona. Evo glavnih točaka njegova puta do Hrvatske: Lyon – planinski prijevoj Mali Sveti Bernard – Aosta – Pavia – Brescia – Verona – Vicenza – Padova – Venezia – Ajdovščina – Ljubljana – Slovenska Bistrica – Maribor – prijelaz Hotize – Sveti Martin na Muri – Podturen – Varaždinske Toplice – Martijanec – Breznički Hum – Dugo Selo.

Prvo mjesto nakon njihova susreta i upoznavanja je Sveti Martin na Muri, gdje počinje hrvatski ogranak puta *Via Sancti Martini*, kojega su od 27. rujna do 3. listopada prohodali Hubert i Božidar. Glavne točke i mjesta njihova zajedničkoga puta na hrvatskoj ruti *Via sancti Martini* su: Sveti Martin na Muri – Podturen – Varaždinske Toplice – Martijanec – Breznički Hum – Dugo Selo. Svih šest lokaliteta imaju zajedničkoga nebeskoga patrona, istaknuti kult sv. Martina i bogatu svetomartinsku tradiciju.

Potpuna realizacija puta u rukama je lokalnih zajednica koje bi trebale prepoznati razvojne potencijale koji su ostvarivi kroz dugoročno planiranje i ulaganje te kroz konstantno prosvjećivanje i obrazovanje u čemu prepoznajemo premisu ovoga projekta: građansko dijeljenje (*partage citoyen*) zajedničkih dobara u koje spada promicanje znanosti i edukacije u svrhu ostvarenja boljeg življenja, zajedništva te vrednovanja i odgovornosti prema zajedničkim dobrima i iznimnoj prirodi. ■

VIA
SANCTI
MARTINI

FÉDÉRATION EUROPÉENNE
CENTRE CULTUREL
SAINT MARTIN

SAZNAJTE VIŠE

Itinéraire Saint-Martin de Tours:

<https://www.coe.int/fr/web/cultural-routes/the-saint-martin-of-tours-route>

St Martin's routes:

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100064495157719>
Accord partiel élargi sur les Itinéraires culturels,
<https://rm.coe.int/0900001680a1903f>

Archives and Traces of Migration

<https://projectatom.eu/>

AToM

Migracije kroz vlastita iskustva

U projektu **AToM - Arhivi i tragovi migracija** prikupljaju se usmene povijesti obitelji i osoba koje su proživjele ili trenutno proživljavaju iskustvo migracije.

Pridružite nam se i podijelite svoje iskustvo ili obiteljska sjećanja o preseljenju u drugu državu.

Čuvate li dokumente s kojima su vaši preci putovali? Čuvate li fotografije ili druge materijalne tragove nekadašnjih domova, mjesta i gradova iz kojih ste potekli ili iz kojih potiče vaša obitelj?

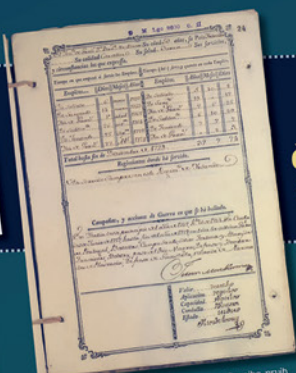
Dokumentarna baština povezana s migracijama posebno je zanimljiva jer pripovijeda o odlascima koji su često ujedno i dolasci; o starim i novim domovima i ljudskim sudbinama koje se odvijaju u pokretu i kroz putovanje. Kretanja iseljenika i doseljenika zabilježena su u službenim dokumentima, privatnim memoarima i čuvana u sjećanjima. Prikupljamo vaše usmene povijesti želeći sačuvati osobna svjedočanstva, dojmove te prenijeti neposredna iskustva.

Stojan Brajčić: "Moje uspomene na Kanadu i na povratak u Europu" 1956-1957; Putna barka i roaglednica s fotografijom broda, Državni arhiv u Pazinu.

Fotografija sa susreta harnjajih doseljenika na Jadransku obalu, kraj 19. stoljeća, Državni arhiv u Pazinu.

Irina pjevačka pukovnija, knjiga: Knjiga Kasnika, prvi vodnika i kadeta, of the regiment, 1776, Ministarstvo kulture i sporta: Arhiv Simancas.

Obitelj Dočkal oko 1930. godine: Stjepan, Vladimir, Emilija, Vjekoslav, Marija, Alona, Državni arhiv u Bjelovaru.

Ujerenje o nizozemskom državljanstvu, 1936, Arhiv De Domijnen - regionalni podzemni centar u Sittard-Gelensu.

Knjiga putovanja kosača Jakoba Madarne srednjom Europom od 1823. do 1828, Nacionalni arhiv Mađarske.

**Kada odlazimo – što sa sobom nosimo?
Kada stižemo – što nam je potrebno?
Čuvate li dokumente ili druge pisane tragove koji su vam trebali u putovanju u novi dom?**

O projektu

Projekt **AToM - Arhivi i tragovi migracija** financiran je sredstvima Kreativne Europe Europske unije te sufinanciran od strane Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, a traje od lipnja 2022. do srpnja 2025. godine. Voditelj projekta je ICARUS Hrvatska, a partneri su Ministarstvo kulture i sporta; Španjolski državni arhiv, Nacionalni arhiv Mađarske i Zaklada De Domijnen iz Nizozemske, uz pridruženog partnera Baštinsku zadrugu Limburg.

Suradnici projekta iz Hrvatske su Državni arhiv u Bjelovaru, Državni arhiv u Pazinu, Institut za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, Centar za istraživanje hrvatskog iseljeničtva te manjinske zajednice i pojedinci zainteresirane za ove teme.

U projektu se istražuju transnacionalni konteksti migracija i dijaspora kroz arhivsku i arhivističku perspektivu. U projektnim aktivnostima otvaraju se pitanja vrednovanja, očuvanja, opisa i pristupa arhivskom i dokumentarnom gradivu koje dokumentira emigraciju i imigraciju, ekspatrijaciju i zajednice dijaspora, kao i migracije u širem smislu pojma. Očuvanje arhivske baštine o migracijama te istraživanje modela dokumentiranja prošlih i sadašnjih migracija u središtu su interesa ovoga projekta.

Za više informacija o sudjelovanju u projektu pišite nam na info.icarushr@gmail.hr

**Što su vaši preci ponijeli iz domovine?
Čuvate li njihove dokumentarne tragove migracije?**

